

گزارش عملکرد خدمات، فعالیت ها و دوره های آموزشی کتابخانه

دانشگاه صنعتی شریف سال ۱۳۹۰

تهیه و تنظیم

مریم اسدی

رئیس گروه خدمات کتابداری و اطلاع رسانی

مقدمه

گزارش سالیانه کتابخانه مرکزی دانشگاه با هدف آگاهی و اطلاع رسانی به مدیران، اعضاء هیئت علمی، دانشجویان و کارکنان دانشگاه صنعتی شریف از خدمات و فعالیت های کتابخانه مرکزی دانشگاه صورت می گیرد. این اطلاعات می تواند از یک سو به مدیران در برنامه ریزی دقیق برای آینده یاری نموده و از سوی دیگر به استفاده کنندگان کمک نماید تا از خدمات و منابع اطلاعاتی ارائه شده از سوی کتابخانه آگاه شده و انتظارات خود را مدیریت نمایند. کتابخانه دانشگاه صنعتی شریف در سال ۱۳۴۴ همزمان با تاسیس دانشگاه فعالیت خود را آغاز نموده است و در حال حاضر کتابخانه مرکزی در ساختمان دکتر مجتهدی به مساحت ۶۰۰۰ متر مربع در ضلع شرقی دانشگاه و در ۶ طبقه شامل بخش های مدیریت، امور مالی، سفارشات، سازماندهی منابع، نشریات، مواد سمعی و بصری، پایان نامه ها و اسناد، امانت مرکزی، اطلاع رسانی، مرجع و صحافی قرار گرفته است. لازم به ذکر است تعداد ۴ کتابخانه اقماری زیر نظر کتابخانه مرکزی به ارائه خدمات کتابداری می پردازند و کتابخانه مرکزی وظیفه تهیه و سفارش، سازماندهی منابع این کتابخانه هارا بر عهده دارد. در بخش اول گزارش به ارائه مختصری از مجموع فعالیت ها و خدمات انجام شده در سال ۱۳۹۰ که مربوط به گروه خدمات کتابداری و اطلاع رسانی کتابخانه است پرداخته و مقایسه آماری ۵ سال گذشته فعالیت ها و خدمات خواهیم پرداخت و در ادامه و در بخش دوم، گزارش دوره های آموزشی آشنایی با منابع و خدمات کتابخانه در سال ۱۳۹۰ برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی را ارائه خواهیم نمود.

بخش اول: فعالیت ها و خدمات

در حال حاضر تعداد بیش از ۲۶۶۰۰ عنوان کتاب فارسی و بیش از ۷۹۳۰۰ عنوان کتاب لاتین چاپی علاوه بر کتب الکترونیکی در کتابخانه مرکزی و شعب وجود دارد. همچنین پایان نامه های فارسی و لاتین به تعداد بیش از ۱۲۶۰۰ هزار عنوان، آرشیو نشریات لاتین و فارسی چاپی با بیش از ۲۲۰۰ عنوان به علاوه نشریات

الکترونیکی که به بیش از ۱۰۰۰۰ هزار عنوان می رسد و نیز منابع دیداری و شنیداری با بیش از ۱۰۰۰۰ عنوان منابع آفلاین سایر فقره های اطلاعاتی کتابخانه را تشکیل می دهد.

در سال ۹۰ تعداد ۳۸۶۳ نفر به عضویت کتابخانه درآمدند و تعداد ۱۵۹۷ نفر تسویه حساب نموده اند. تعداد ۵۷۷۶۹ جلد کتاب توسط اعضا به امانت رفته است که از پر استفاده ترین عناوین کتاب نانوشیمی روش های ساخت، بررسی خواص و کاربردها، مهندسی سیستم های منابع آب، دانستنیهای جالب و مفید (اجتماعی - علمی - سیاسی)، ، The nitro group in organic synthesis، Fuzzy logic for business، ، Adsorption by powders and porous solids، finance, and management در حاضر تعداد ۸۶۹۱ نفر عضو فعال کتابخانه می باشند. همچنین تعداد ۱۹۸۶۰ جلد پایان نامه توسط ۸۳۷۰ نفر و ۱۱۰۷ عنوان مجله چاپی توسط ۷۸۳ نفر مورد استفاده قرار گرفته است.

جدول ۱. رتبه بندی میزان استفاده از پایگاه های اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی در سال ۲۰۱۱

نام پایگاه	آمار استفاده
Science Direct	۷۶۱۴۱۸
IEEE	۱۰۹۶۶۸
Scopus	۱۰۳۶۸۹
Springer	۶۴۷۷۲
ACS	۴۶۷۱۹
John Wiely	۴۱۳۴۸
AIP/APS	۲۹۹۵۵
Mathscinet	۲۴۳۹۶
ISI	۲۴۳۱۰
ProQuest: Dissertations	۱۶۹۱۴
IOP	۱۶۳۷۱
ProQuest	۱۴۱۱۲
Science Direct (Ebook)	۱۴۱۰۸
Emerald	۱۱۴۱۲
ASCE	۱۰۸۰۸
Oxford	۵۰۱۹
ASME	۴۷۱۴
Econlit	۴
Total	۱۳۸۹۷۳۷

چنانچه از جدول ۱ استنباط می گردد میزان استفاده از پایگاه های اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی تحت اشتراک کتابخانه ۱۲۵۷۹۰۷ مقاله بصورت تمام متن، ۱۶۹۱۴ عنوان پایان نامه از پایگاه ProQuest، ۱۴۱۰۸ کتاب الکترونیکی از پایگاه ScienceDirect بوده است. در این میان بیشترین استفاده از پایگاه ها و مجلات به ترتیب Science Direct، IEEE، Scopus، Springer، ACS، JohnWiley و ACS بوده است. لازم به ذکر است در صورت عدم دسترسی به مقالاتی که کتابخانه مشترک نبوده است، متقاضیان با ارسال مشخصات کتابشناختی مقالات موردنظر به همراه اطلاعات تماس خود، اقدام به سفارش مقاله بصورت Offline می نمودند و کتابخانه بعد از تهیه ، مقاله را به پست الکترونیکی متقاضی ارسال می نمود.

در اسفندماه سال ۱۳۹۰ امکان برقراری به پایگاه های اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی تحت اشتراک کتابخانه از بیرون دانشگاه (off Campus) برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اعضاء هیات علمی از طریق سایت دانشیار برقرار گردید. در مجموع میزان استفاده در مدتی که سرویس مذکور راه اندازی شده است ۶۲۸۲۹ صفحه توسط کاربران مشاهده گردیده و تعداد ۴۸۳۷ مقاله دانلود یا فراخوانی شده است. در جداول ۲-۴ جزئیات بیان شده است.

جدول ۲. میزان استفاده از سرویس off Campus به تفکیک رشته های تحصیلی

(رتبه بندی براساس میزان دانلود مقالات)

میزان دانلود مقالات	تعداد صفحات مشاهده شده	رشته تحصیلی
۱۹۷۵	۱۲۶۶۶	مهندسی برق
۸۰۲	۱۶۲۴۰	مهندسی مکانیک
۴۸۸	۶۵۵۴	مهندسی شیمی
۳۲۴	۴۰۱۲	شیمی
۳۱۴	۱۳۷۴	مهندسی نانو
۲۸۴	۴۵۵۹	مهندسی هوافضا
۲۶۳	۳۹۴۶	مهندسی کامپیوتر
۹۷	۲۱۱۵	مهندسی عمران
۳۶	۲۹۸۳	مهندسی صنایع
۹	۳۱۲	مدیریت
۲	۱۱	اقتصاد
۶	۸۹	مهندسی دریا
۳	۴۹۲	مهندسی هسته ای
۱	۱۳۴	فیزیک
۰	۱۲۲	ریاضی

فلسفه	۱۹	۰
کتابداری	۱۶۷	۰
کل	۶۲۸۲۹	۴۸۳۷

جدول ۳. میزان استفاده از سرویس **off Campus** به تفکیک مقاطع تحصیلی و سمت

(رتبه بندی براساس دانلود مقالات)

مقطع تحصیلی	تعداد صفحات مشاهده شده	میزان دانلود مقالات
دانشجوی دکتری	۳۱۳۹۶	۲۴۴۰
دانشجوی ارشد	۲۸۸۶۰	۲۲۱۵۰
عضو هیات علمی	۲۰۶۴	۱۰۳
مدیر گروه	۷۳	۱۶۷
کتابخانه	۳۴۲	۶
کل	۶۲۸۲۹	۴۸۳۷

جدول ۴. میزان استفاده از سرویس **off Campus** به تفکیک پایگاه ها و مجلات الکترونیکی

(رتبه بندی براساس دانلود مقالات)

پایگاه های اطلاعاتی	تعداد صفحات مشاهده شده	میزان دانلود مقالات
سایر (منابع تحت پوشش دانشیار)	۳۳۰۷۳	۴۰۵۵
Science Direct(Elsevier)	۲۷۵۶۱	۶۳۱
John Wiley	۶۳۶	۹۸
Springer	۷۷۴	۵۳
Ebsco	۷۶۹	۰
کل	۶۲۸۲۹	۴۸۳۷

علاوه بر فعالیتهای و خدمات روزانه در بخش های کتابخانه مرکزی و کتابخانه های شعب، اقدامات و فعالیتهای مهم دیگری که در سال گذشته صورت گرفته است به قرار زیر است:

- ادغام کتب و جین شده دانشکده ها در زیرزمین ؛
- برگزاری جلسات آشنایی با خدمات و منابع کتابخانه برای دانشجویان جدیدالورود؛
- راه اندازی سرویس استفاده از پایگاه های اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی از بیرون دانشگاه؛

- بهره برداری از بخش ویژه اساتید و دانشجویان دکتری در طبقه همکف کتابخانه مرکزی
- تغییر نرم افزار امانت کتابخانه

در مجموع می توان خدمات و فعالیت هایی که در سال ۹۰ در کتابخانه های دانشگاه صنعتی شریف صورت گرفته است به صورت جدول ۵ نشان داد. لازم به ذکر است از آنجائیکه سنجش دقیق خدمات بسیار دشوار بوده و برخی از خدماتی که در کتابخانه صورت گرفته است به عنوان نمونه پاسخگویی تلفنی، آموزش غیررسمی کاربران و ... را نمی توان در قالب عدد و رقم جای داد، آمار ارائه شده تقریبی می باشد.

جدول ۵. مجموع خدمات و فعالیتهای انجام شده در کتابخانه دانشگاه صنعتی شریف در سال ۹۰

نسبت به سال گذشته	فراوانی	خدمات و فعالیت ها
+	۱۵۴۴۱۴۰ مورد	میزان استفاده از انواع منابع اطلاعاتی (کتاب، مجله، سمعی و بصری، پایان نامه، پایگاه اطلاعاتی و مجله الکترونیکی و...)
+	۴۸۸۶ نفر	تعداد خدمات به عضو غدیر
-	۳۲۴۶ نفر	تعداد خدمات به عضو آزاد و معرفی نامه
-	۶۱۴۹۶ صفحه	تعداد فتوکپی
-	۹۸۰ نسخه	تعداد صحافی (کتب و مجلات)
+	۱۳۱۱۶ نسخه کتاب	میزان افزایش مجموعه کتب
-	۲۱۶۳ شماره مجله	میزان افزایش مجلات چاپی
+	۱۲۰۰ جلد	میزان افزایش پایان نامه
-	۲۱۰۱۸ عنوان	میزان افزایش مجلات الکترونیکی

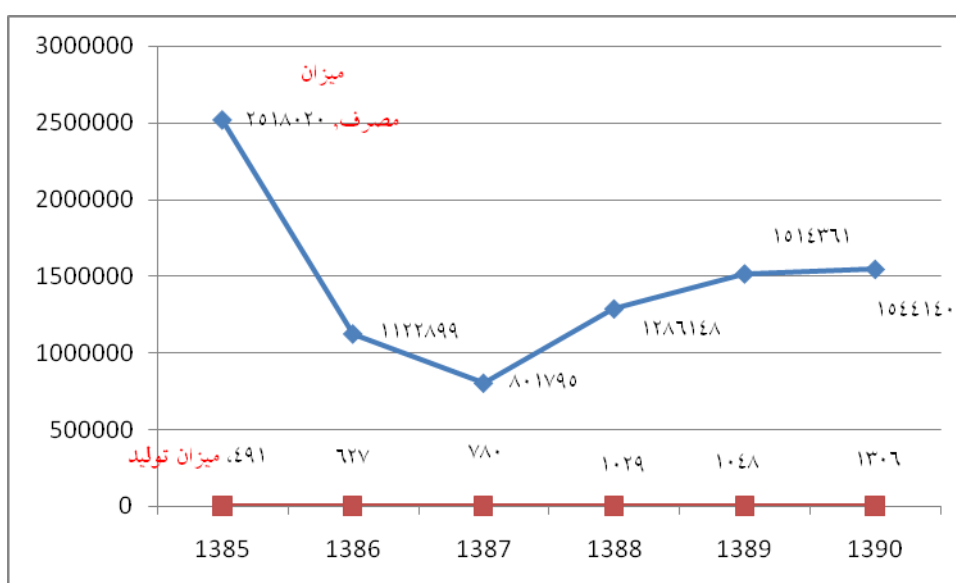
در پایان به اهم برنامه های آینده که می توان به عنوان چشم انداز فراروی کتابخانه قرار گیرد اشاره می گردد:

- ۱- ارتقاء کیفیت خدمات کتابداری و اطلاع رسانی از طریق نیازسنجی، پاسخ به نیازهای اطلاعاتی کاربران، استفاده از فناوری در ارائه خدمات کتابخانه، کاهش بوروکراسی، آموزش کاربران و
- ۲- بهبود منابع نیروی انسانی از طریق بکارگیری نیروی های متخصص کتابداری
- ۳- ارتقاء سواد اطلاعاتی کاربران و کارکنان کتابخانه با برگزاری دوره های آموزشی
- ۴- راه اندازی بخش موزه مکتوب در کتابخانه
- ۵- راه اندازی واسپارگاه (Repository) دانشگاه صنعتی شریف

مقایسه آماری از میزان استفاده از منابع و افزایش مجموعه در بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۰

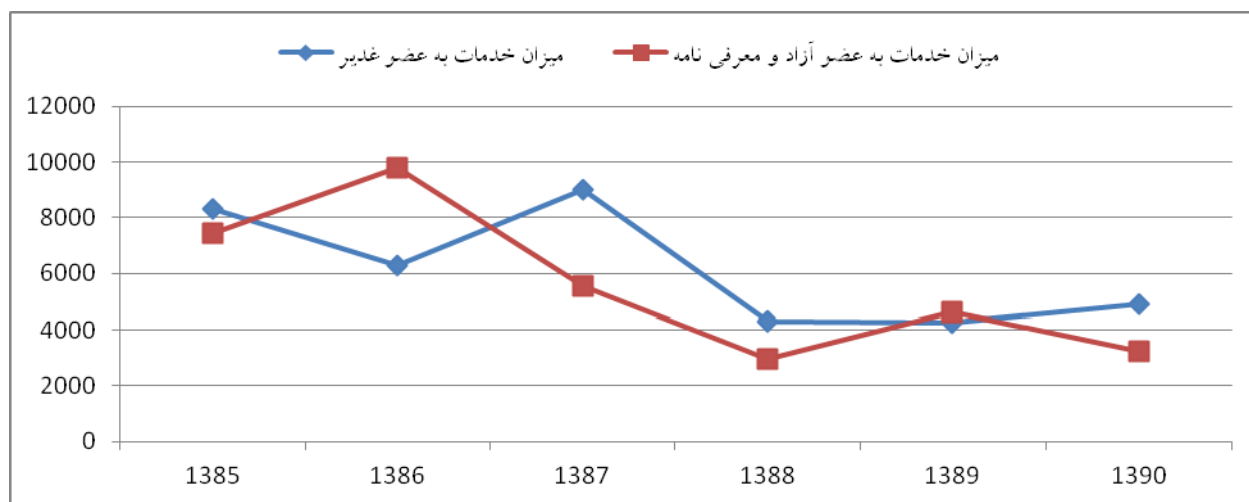
در ادامه به مقایسه آماری از میزان استفاده از منابع اطلاعاتی، افزایش مجموعه، و میزان خدمات ارائه شده به مراجعان خارج از دانشگاه در بازه زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ خواهیم پرداخت.

نمودار ۱ میزان استفاده از انواع فقره های اطلاعاتی در بازه زمانی ۵ ساله را نشان می دهد. چنانچه که از نمودار ۱ می توان استنباط نمود، بیشترین میزان استفاده مربوط به سال ۱۳۸۵ بوده و در سال ۱۳۸۷ از کمترین میزان برخوردار بوده است. اما در فاصله زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۰ میزان استفاده از یک روند افزایشی برخوردار بوده است. دلایل این روند افزایشی را (۱) برنامه ریزی دقیق و منظم در آموزش سواد اطلاعاتی و برگزاری کارگاه آموزشی برای اعضاء، (۲) افزایش میزان منابع الکترونیکی کتابخانه و به دنبال آن افزایش رویت پذیری این منابع و (۳) راه اندازی سرویس از راه دور برای استفاده از پایگاه ها را می توان برشمرد. اما با توجه به میزان مصرف، میزان تولیدات علمی دانشگاه از روند مطلوبی برخوردار نمی باشد.

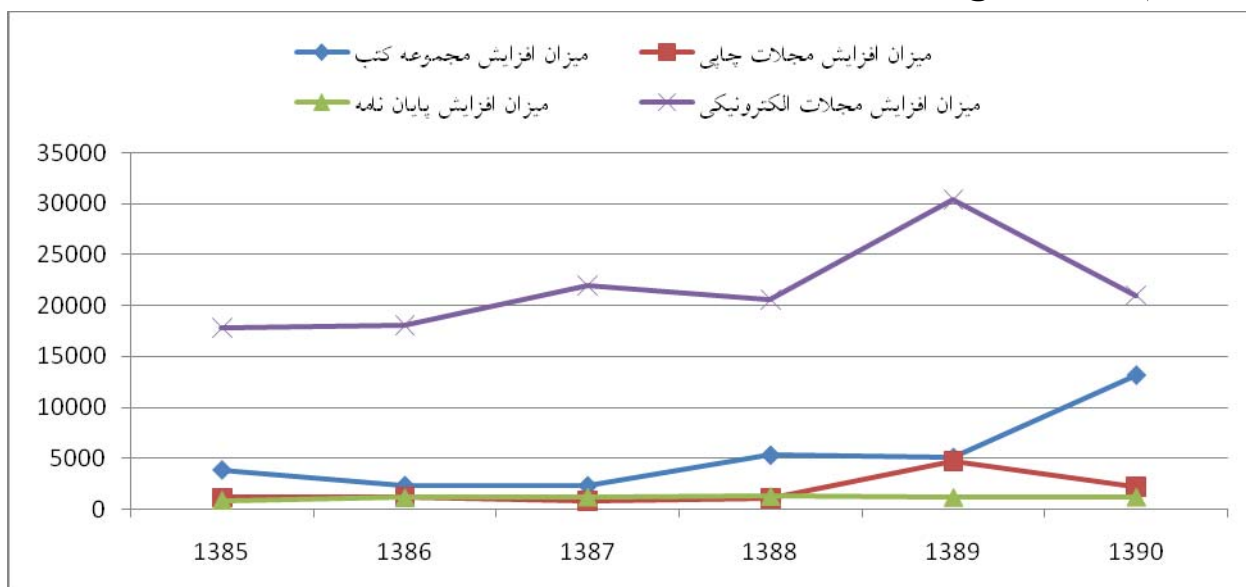
نمودار ۱. میزان استفاده از منابع اطلاعاتی و میزان تولیدات علمی دانشگاه در بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۰

نمودار ۲ میزان خدمات ارائه شده به مراجعان خارج از دانشگاه در بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۰ را نشان می دهد. بیشترین میزان ارائه خدمات به عضوآزاد و افراد دارای معرفی نامه مربوط به سال ۱۳۸۶ بوده و کمترین آن مربوط به سال ۱۳۸۸ بوده است. بیشترین میزان خدمات به عضو طرح غدیر مربوط به سال ۱۳۸۷ و کمترین آن مربوط به سال ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ بوده است.

نمودار ۲. میزان خدمات ارائه شده به مراجعان خارج از دانشگاه در بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۰

نمودار ۳ میزان افزایش مجموعه به تفکیک فقره ها اطلاعاتی در بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۰ را نشان می دهد. میزان افزایش مجموعه کتب در فاصله زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۹ از یک روند ثابتی برخوردار بوده است اما در سال ۱۳۹۰ افزایش قابل ملاحظه ای یافته که لازم است اشاره گردد که سازماندهی و فهرست نویسی کتب الکترونیکی باعث افزایش این منابع بوده است. میزان افزایش مجلات چاپی در فاصله زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۸ از روند ثابتی برخوردار بوده ولی در سال ۱۳۸۹ به ناگاه افزایش و در سال ۱۳۹۰ میزان آن کاهش یافته است. این مساله حاکی از تغییر سیاست کتابخانه از اشتراک منابع چاپی به اشتراک منابع الکترونیکی است. میزان افزایش پایان نامه ها هم در این بازه پنج ساله از یک روند ثابتی برخوردار بوده است.

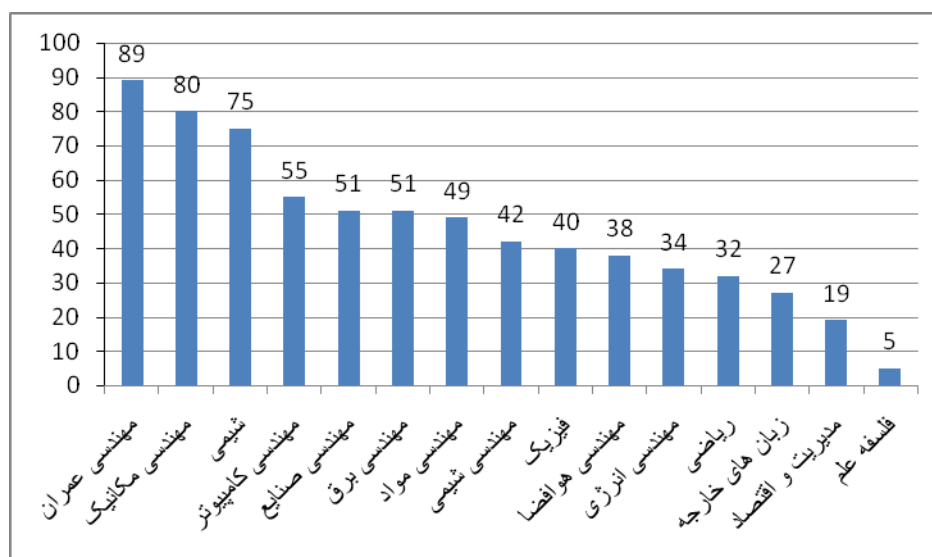
نمودار ۳. میزان افزایش مجموعه به تفکیک منابع اطلاعاتی در بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۳۹۰

بخش دوم: گزارش دوره های آموزشی آشنایی با منابع و خدمات کتابخانه برای

دانشجویان تحصیلات تکمیلی ورودی ۱۳۹۰

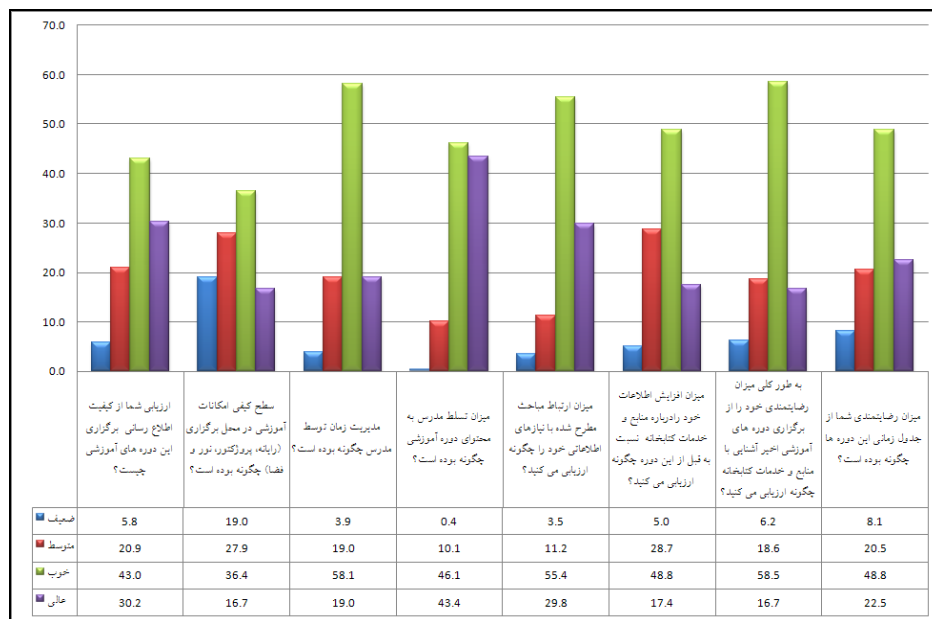
در عصر انفجار اطلاعات لزوم تغییر عملکرد کتابخانه ها بویژه کتابخانه های دانشگاهی در برآورده ساختن نیازهای اطلاعاتی دانش پژوهان و اساتید انکار ناپذیر است. یکی از مهمترین وظایف این کتابخانه ها دسترسی به اطلاعات و منابع اطلاعاتی بویژه در شبکه های جهانی با استفاده از فناوریهای نوین می باشد از سوی دیگر، گسترش روزافزون منابع اطلاعاتی، دانشجویان و کاربران را ناگزیر به انتخاب می کند و لازمه یک انتخاب خلاق و منطقی، آگاهی ای است که از طریق آموزش حاصل خواهد شد و نخستین گام در این راه، آموزش استفاده کنندگان برای بهره گیری از تمام خدمات و تسهیلات کتابخانه ای، بازیابی دقیق، جامع و سریع اطلاعات است. آموزش اعضای هیات علمی، دانشجویان و کتابداران بصورت مناسب میتواند یکی از راه های بهره گیری موثر از منابع اطلاعاتی باشد که غالباً "دانشگاهها با صرف بودجه قابل ملاحظه ای در تامین آن می کوشند.

برنامه ریزی و اطلاع رسانی دوره های آموزشی سال تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱ دانشجویان تحصیلات تکمیلی از شهریورماه سال جاری آغاز و تا مهر ماه ادامه یافت. دوره ها در مرحله نخست به مدت دو هفته طی ۸ جلسه از ۱۶ مهرماه الی ۲۶ برنامه ریزی و برگزار شد. در مجموع ۱۳ جلسه آموزشی در دو نوبت صبح و بعد از ظهر برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی ورودی ۹۰ در این فاصله زمانی برگزار گردید (نمودار ۴).

از تعداد ۷۵۰ نفر دانشجویان جدیدالورود تحصیلات تکمیلی که عضو کتابخانه دیجیتال درآمدند، تعداد ۶۸۷ نفر در دوره های مذکور شرکت نمودند. به منظور آگاهی و شناخت کتابخانه از میزان موفقیت این دوره آموزشی فرم نظرسنجی در پایان دوره تهیه و برای تمام دانشجویان شرکت کننده ارسال گردید. برای نظرسنجی

پرسشنامه ای الکترونیکی در چارچوب ۱۳ سوال بسته و باز مطرح شد و برای تمام شرکت کنندگان از طریق پست الکترونیکی ارسال شد و ۲۵۸ نفر از شرکت کنندگان به پرسشنامه پاسخ داده اند. از میان ۲۵۸ شرکت کننده، بیشترین تعداد پاسخ دهندگان از کیفیت اطلاع رسانی دوره ها (۴۳ درصد)، سطح کیفی امکانات آموزشی (۳۶ درصد)، مدیریت زمان توسط مدرس (۵۸/۱ درصد)، میزان تسلط مدرس (۶۷/۱ درصد)، میزان ارتباط مباحث مطرح شده با نیازهای اطلاعاتی (۵۵/۴ درصد)، میزان افزایش اطلاعات نسبت به قبل (۴۸/۸ درصد)، و میزان رضایتمندی از جدول زمانی دوره ها (۴۸/۸ درصد) و میزان رضایتمندی خود از برگزاری دوره های آموزشی اخیر (۵۸/۵ درصد) خوب ارزیابی نموده اند.

نمودار ۵. نتایج سوالات بسته نظرسنجی

شرکت کنندگان کمبود زمانی و فشردگی مطالب و عدم استفاده از سیستم صوتی، تهویه نامناسب سالن، فرصت کم ارائه دهنده برای ارائه اطلاعات، شلوغ بودن و طول کشیدن جلسه نقاط ضعف این دوره ها ذکر کردند و با توجه به کمبود زمان ارائه حجم خوبی از اطلاعات، خلاصه و مفید بودن آن، ابتکاری بودن و راهنمایی دانشجوی، آشنایی کلی با امکانات کتابخانه، اطلاع رسانی خوب و زمان مناسب برگزاری و جامع نگری دوره و گزیده گویی مدرس در عین کامل بودن، تسلط مدرس و جوابگو بودن با کمال احترام را از نقاط قوت دوره ذکر نمودند (نمودار ۵).

می توانید پیشنهادها و نظرات خود را در خصوص فعالیت ها و خدمات کتابخانه به نشانی الکترونیکی

library@sharif.ir یا lib_circ@sharif.ir ارسال فرمایید.